

TRE LÄNDER I DET ÖSTLIGA PARTNERSKAPET: UKRAINA, MOLDAVIEN OCH VITRYSSLAND

EU:s östliga partnerskap, som inrättades 2009, omfattar sex före detta sovjetiska delstater: Armenien, Azerbajdzjan, Georgien, Moldavien, Ukraina och Vitryssland. Det inrättades för att stödja politiska, sociala och ekonomiska reformsträvanden i dessa länder i syfte att stärka demokratisering och god samhällsstyrning, energitrygghet, miljöskydd och ekonomisk och social utveckling. Alla medlemmar utom Vitryssland ingår i den parlamentariska församlingen Euronest.

UKRAINA

De dramatiska händelser som har pågått i Ukraina sedan november 2013 började som EU-vänliga demonstrationer i protest mot dåvarande president Victor Janukovytsj beslut att inte underteckna det associeringsavtal med EU som hade paraferats i mars 2012. Denna rörelse ledde sedan till regeringsskifte och till parlamentsval i oktober 2014, vilket resulterade i att EU- och reformvänliga partier kom till makten.

Som en följd av Euomajdanrörelsen annekterades Krim olagligt av Ryssland i mars 2014, och i den östra delen av Ukraina utbröt en väpnad konflikt som drevs på av ryskstödda separatister. Enligt FN har fler än 12 000 människor dödats i Ukraina sedan konflikten började^[1]. Siffrorna omfattar även de 298 personer som den 17 juli 2014 reste med Malaysian Airlines flyg MH17, som störtade i ett separatistkontrollerat område.

Trots Minskavtalen, som förhandlades fram 2015, och inrättandet av sådana förhandlingsformat som trepartsgruppen (OSSE, Ryssland och Ukraina) och Normandiekvartetten (Ryssland, Ukraina, Tyskland och Frankrike), har strider ändå regelbundet blossat upp och hotat vapenvilans stabilitet. EU har kopplat sina ekonomiska sanktioner mot Ryssland till kravet att Moskva fullt ut respekterat Minskavtalet. Sanktionerna är fortfarande i kraft.

Sedan den 11 juni 2017 har ukrainska medborgare med biometriska pass kunnat resa utan visum till EU i upp till 90 dagar, eftersom Ukraina sedan dess uppfyller riktmärkena i handlingsplanen för viseringsliberalisering. Detta system för kortare vistelser utan visum syftar till att underlätta kontakter mellan människor och stärka de affärsmässiga, sociala och kulturella banden mellan EU och Ukraina^[2].

Associeringsavtalet trädde i kraft den 1 september 2017, men vissa delar har tillämpats provisoriskt sedan den 1 november 2014. Det djupgående och omfattande

[1]<https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019.pdf>

[2]https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

frihandelsområdet, som är en av avtalets grundvalar, började fungera fullt ut den 1 januari 2016.

Associeringsavtalet erbjuder nya ekonomiska möjligheter för både EU och Ukraina. Till följd av detta stärkte EU sin ställning som Ukrainas viktigaste handelspartner. 2018 stod EU för 42 procent av Ukrainas sammanlagda handelsvolym^[3].

I presidentvalet i april 2019 slogs president Porosjenko ut av nykomlingen Volodymyr Zelenskyj. President Zelenskyj upplöste parlamentet och utlyste extraval i juli 2019. I detta parlamentsval vann hans parti "Folkets tjänare" en jordskredsseger som gav partiet absolut majoritet med 254 av de totalt 424 mandaten i parlamentet. Tack vare detta kunde Folkets tjänare besätta både befattningen som parlamentets talman (Dmytro Razumkov) och befattningen som premiärminister (Oleksij Hontjaruk).

EU har utlovat ett stödpaket på 12,8 miljarder euro för att stödja reformprocessen i Ukraina, varav 2,81 miljarder euro redan har betalats ut som makroekonomiskt stöd. Enligt en gemensamt fastställd reformagenda övervakar EU noga vilka framsteg som görs inom en rad prioriterade områden: korruptionsbekämpning, reformer av rättsväsendet, konstitutionella reformer och valreformer, förbättring av affärsklimatet, energieffektivitet samt reformer av den offentliga förvaltningen. Den tredje och sista utbetalningen på 600 miljoner euro av det makroekonomiska stödet drogs tillbaka den 18 januari 2018 eftersom Ukraina inte uppfyllde de fastställda villkoren. I juli 2018 beslutade EU emellertid om ett nytt makroekonomiskt stödprogram på 1 miljard euro^[4]. Den första delen (500 miljoner euro) av detta stödpaket betalades ut i november 2018 efter att Ukraina fullgjort de politiska åtaganden som man kommit överens med EU om.

Hösten 2014 inrättade kommissionen en särskild [stöddgrupp för Ukraina](#) bestående av sakkunniga från EU-institutionerna och medlemsstaterna, som bistår de ukrainska myndigheterna med samordning och rådgivning inom viktiga reformområden.

[EU:s rådgivande uppdrag för reform av den civila säkerhetssektorn i Ukraina \(EUAM\)](#), som har varit aktivt i Ukraina sedan december 2014, samordnar internationellt stöd till den civila säkerhetssektorn och bistår, utöver sin operativa verksamhet, de ukrainska myndigheterna med strategisk rådgivning, däribland utbildning, om hur man ska utveckla hållbara, ansvarstagande och effektiva säkerhetstjänster som stärker rättsstatsprincipen.

A. Europaparlamentets ståndpunkt

Under den åttonde valperioden (2014–2019) antog Europaparlamentet nitton resolutioner om Ukraina. Den senaste resolutionen, om genomförandet av EU:s associeringsavtal med Ukraina, antogs den 12 december 2018. Den 25 oktober 2018 antog Europaparlamentet en resolution om situationen i Azovska sjön. Dessutom tilldelade parlamentet 2018 Sacharovpriset för tankefrihet till den ukrainske filmregissören Oleg Sentsov, som hade dömts till ett tjugoårigt fängelsestraff i Ryssland för att ha protesterat mot Rysslands olagliga ockupation av Krim. Oleg Sentsov släpptes fri i september 2019 och tog emot priset i Strasbourg i november samma år.

[3][https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/639307/EXPO_STU\(2019\)639307_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/639307/EXPO_STU(2019)639307_EN.pdf) – s. 21.

[4]https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/IP_18_6600

B. Interparlamentariskt samarbete

Inom ramen för sin demokratistödande verksamhet i Ukraina, genomför parlamentet också ett omfattande kapacitetsuppbyggnadsprogram för Ukrainas parlament, Verchovna Rada. Dessa insatser bygger på de rekommendationer som utarbetats som ett led i det behovsbedömningsuppdrag som Europaparlamentets tidigare talman Pat Cox genomförde mellan september 2016 och februari 2017.

Parlamentet ansvarar också för att leda ett medlingsförfarande, Jean Monnet-dialogen, som sammanför Verchovna Radas talman och ledarna för de politiska grupperna för att följa upp genomförandet av dessa rekommendationer.

De rättsliga ramarna för parlamentets stöd och kapacitetsuppbyggnad utgörs av det samförståndsavtal som undertecknades med Verchovna Rada den 3 juli 2015 och avtalet om administrativt samarbete, som undertecknades av de två lagstiftande församlingarnas generalsekreterare i mars 2016.

Det nionde mötet i den parlamentariska associeringskommittén EU-Ukraina ägde rum den 13–14 mars 2019 i Strasbourg. I det slutliga uttalandet och rekommendationerna upprepade kommittén sitt starka stöd för Ukrainas suveränitet och territoriella integritet inom landets internationellt erkända gränser. Den erkände de reforminsatser som gjorts sedan 2014, trots de mycket ogynnsamma förhållandena. Den erinrade också om att effektiv korruptionsbekämpning är avgörande för ett framgångsrikt genomförande av hela reformprocessen och slutförande av reformen av rättsväsendet^[5].

C. Valövervakning

Europaparlamentet har varit mycket aktivt när det gäller att övervaka val i Ukraina och skickade tre valövervakningsuppdrag under perioden 2014–2015 i samband med president-, parlaments- och lokalvalen, liksom i samband med president- och parlamentsvalen 2019.

Valet till den ryska duman hölls över hela Krim den 18 september 2016, men det övervakades inte av kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE/ODIHR). Den 18 mars 2018 hölls det även ryskt presidentval på Krim, vilket fördömdes av EU och föranledde EU att anta nya sanktioner^[6]. Den 11 november 2018 hölls det ”president- och parlamentsval” i de östra delarna av Ukraina. EU erkände inte dessa val och ansåg dem strida mot andan och ordalydelsen i Minskavtalen.

MOLDAVIEN

Den 27 juni 2014 undertecknade EU och Moldavien ett associeringsavtal, inklusive ett djupgående och omfattande frihandelsavtal, som trädde i kraft i juli 2016. Associeringsavtalet stärker Moldaviens politiska och ekonomiska förbindelser med EU. Det fastställer en reformplan på områden som är av avgörande betydelse för god samhällsstyrning och ekonomisk utveckling och stärker samarbetet inom flera sektorer.

[5] <http://www.europarl.europa.eu/delegations/sv/d-ua/activities/inter-parliamentary>

[6] <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2018/05/14/ukraine-eu-adds-five-persons-involved-in-the-organisation-of-russian-presidential-elections-in-illegally-annexed-crimea-and-sevastopol-to-sanctions-list/>

Genom att underteckna avtalet har Moldavien åtagit sig att reformera sina nationella strategier på grundval av EU:s lagstiftning och praxis. En färdplan för genomförandet av associeringsavtalet fastställs i den reviderade associeringsagendan 2017–2019, som antogs i augusti 2017, med 13 huvudprioriteringar. För att kunna genomföra denna ambitiösa agenda erhåller landet omfattande stöd från EU.

I april 2014 blev Moldavien det första landet i det östliga partnerskapet som beviljades viseringsfrihet. Efter en bankskandal 2014 avbröts EU:s stöd tillfälligt. Efter det att man i slutet av 2016 nått en överenskommelse om ett program mellan Moldavien och Internationella valutafonden (IMF), vars främsta syfte var att stabilisera Moldaviens banksektor, återupptog EU emellertid sina utbetalningar av budgetstöd. Det bilaterala stödet till Moldavien inom det europeiska grannskapsinstrumentet uppgick till mellan 335 miljoner euro och 410 miljoner euro under perioden 2014–2017. EU:s nya fleråriga program för 2017–2020 (284 miljoner euro till 348 miljoner euro) antogs i september 2017 och är inriktat på följande prioriterade områden: ekonomisk utveckling och marknadsmöjligheter, stärkande av institutioner och god samhällsstyrning, inbegripet rättsstatsprincipen och säkerhet; konnektivitet, energieffektivitet, miljö och klimatförändringar samt rörlighet och direkta personkontakter.

Parlamentsvalet i Moldavien 2014 utmynnade i en koalition mellan liberaler och demokrater, även om det pro-ryska Socialistpartiet blev det största partiet. Regeringens sammansättning ändrades dock flera gånger och även partitillhörigheterna i parlamentet ändrades dramatiskt, vilket förändrade det politiska landskapet och belyste landets politiska instabilitet. Socialistpartiets pro-ryska kandidat Igor Dodon vann presidentvalet hösten 2016.

Den regerande koalitionen antog i juli 2017 en ny vallag, varmed man övergick från ett proportionellt system till ett blandat system, som innebär att 51 parlamentsledamöter väljs i enmansvalkretsar och 50 parlamentsledamöter väljs genom proportionella val. Lagen antogs trots negativa utlåtanden från Venedigkommissionen, OSSE/ODIHR och flera EU-ledare. I parlamentsvalet i februari 2019 vann Socialistpartiet på nytt (35 mandat), följt av Demokratiska partiet (30 mandat), ACUM-blocket (26 mandat) och Şor-partiet (7 mandat). I juni 2019 bildades en koalitionsregering bestående av ACUM och Socialistpartiet under ledning av premiärminister Maia Sandu.

En viktig utmaning för Moldavien är frågan om utbrytarregionen Transnistrien, som ensidigt har proklamerat självständighet. EU deltar som observatör i 5+2-förhandlingarna om en lösning av konflikten i Transnistrien, och fortsätter att stödja en övergripande och fredlig lösning grundad på suveränitet och territoriell integritet för Moldavien med särskild status för Transnistrien. Dessutom blossar politiska spänningar mellan Chisinau och Comrat (huvudstad i Gagauzien) upp emellanåt, till följd av Gagauziens särskilda status.

A. Europaparlamentets ståndpunkt

Den 4 juli 2017 antog Europaparlamentet sin [ståndpunkt](#) om kommissionens förslag att bevilja 100 miljoner euro i makroekonomiskt stöd till Moldavien. Parlamentet betonade att tanken med detta stöd var att bidra till Moldaviens ekonomiska och sociala utveckling och underströk att respekt för effektiva demokratiska mekanismer, däribland ett parlamentariskt system och rättsstatsprincipen, skulle vara ett förhandsvillkor för

utbetalning av makroekonomiskt stöd. I juli 2018 drogs den första utbetalningen av det makroekonomiska stödet in efter det att lokalvalet i huvudstaden Chisinau, som vunnits av oppositionskandidaten Andrei Nastase, ogiltigförklarats.

B. Interparlamentariskt samarbete

Förbindelserna mellan EU och Moldavien formaliserades 2014 genom undertecknandet av associeringsavtalet. Det första mötet i associeringsrådet EU–Moldavien hölls den 16 mars 2015, och det sjätte mötet i den parlamentariska associeringskommittén EU–Moldavien hölls i april 2018 i Chisinau^[7]. I det slutliga uttalandet och rekommendationerna uppmanade kommittén de moldaviska institutionerna att fokusera på ökat välbefinnande och en stärkt rättsstatsprincip liksom att fortsätta arbetet med att genomföra associeringsavtalet och det djupgående och omfattande frihandelsområdet. Kommittén belyste det civila samhällets roll för att övervaka genomförandet av associeringsavtalet och erinrade om vikten av att säkerställa mediemångfald och skydda oberoende medier och yttrandefriheten. Slutligen lades särskild tonvikt vid kampen mot korruption och penningtvätt och behovet av att främja ett opartiskt och välfungerande rättsväsende

C. Valövervakning

Europaparlamentet har bjudits in att övervaka samtliga parlamentsval på senare tid i Moldavien. Parlamentets delegation övervakade också presidentvalet 2016. I februari 2019 övervakade parlamentet parlamentsvalet i Moldavien och framhöll att valet hade ägt rum utan större incidenter och på det stora hela varit välorganiserat. Parlamentet uttryckte dock vissa betänkligheter avseende rapporterna om att medborgare betalats för att rösta på vissa partier, där väljare bussats från Transnistrien till vallokalerna. ODIHR noterade i sin preliminära rapport att kampanjen solkats av påståenden om påtryckningar mot offentliganställda, kraftiga indikationer på röstköp och missbruk av statliga medel.

VITRYSSLAND

Under de senaste årtiondena har EU:s förbindelser med Vitryssland tidvis varit ansträngda på grund av ständiga kränkningar av de mänskliga och medborgerliga rättigheterna i landet. Sedan 2015 har dock Vitryssland visat en mer öppen attityd gentemot EU och det östliga partnerskapet. Dess förbindelser med länder i västvärlden har förbättrats och landet har spelat en viktig roll som värd för de EU-ledda samtalen om krisen i Ukraina. I gengäld har EU åtagit sig att föra en politik som präglas av ”kritiskt engagemang” gentemot Vitryssland, i enlighet med rådets [slutsatser](#) av den 15 februari 2016.

Samtidigt som EU fördömer Vitrysslands väldokumenterade människorättskränkningar är Bryssel öppet för ytterligare EU-engagemang och sektoriellt samarbete, förutsatt att förbindelserna bygger på gemensamma värden liksom på respekt för allmänna grundläggande friheter, rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna, bland annat i fråga om dödsstraffet.

[7]http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/141500/1150543-5_VE.pdf

Den 25 februari 2016 beslutade rådet att inte förlänga de restriktiva åtgärderna mot 170 personer och tre företag vars uppförande på förteckningen redan hade hävts. Rådet förlängde dock de andra befintliga åtgärderna, däribland ett vapenembargo, frysningen av tillgångar och reseförbudet avseende de fyra personer som uppfördes på förteckningen i samband med de ouppklarade försvinnandena av två oppositionspolitiker, en affärsman och en journalist. Rådet förlängde de restriktiva åtgärderna till den 28 februari 2020^[8].

Människorättsdialogen mellan Vitryssland och EU återupptogs 2016, och den senaste rundan ägde rum i juli 2017. I syfte att skapa ett forum för politisk dialog mellan högre tjänstemän inrättades samordningsgruppen EU–Vitryssland 2016. Det huvudsakliga syftet med detta organ är att styra samarbetet mellan EU och Vitryssland och övervaka utvecklingen av förbindelserna. I april 2018 sammanträdde gruppen för femte gången. EU upprepade då behovet av en övergripande reform av vallagstiftningen liksom sitt motstånd mot dödsstraffet^[9].

Vitryssland deltar proaktivt både bilateralt och inom ramen för det östliga partnerskapets multilaterala format. Förhandlingar om ett partnerskap för rörlighet avslutades 2017 och det pågår förhandlingar om såväl ett avtal om förenklade viseringsförfaranden som ett återtagandeavtal. Bägge parter håller för närvarande på att avsluta förhandlingarna om partnerskapsprioriteringarna, som kommer att bli det första dokument som undertecknas mellan Vitryssland och EU.

Trots obestridliga framsteg är människorättsituationen fortfarande oroväckande. En våg av protester, som spreds över hela Vitryssland i februari och mars 2017, innebar ännu en vändpunkt i de bilaterala förbindelserna. EU fördömde kraftigt attackerna mot fredliga demonstranter. Med tanke på att två fångar avrättades i Vitryssland under 2017 och fyra andra under 2018, är Vitryssland dessutom det enda landet på den europeiska kontinenten som fortfarande verkställer dödsstraff. Diskussioner om ett moratorium för dödsstraffet, med sikte på ett eventuellt avskaffande, nämns regelbundet men har ännu inte kommit till stånd.

A. Europaparlamentets ståndpunkt

Europaparlamentet har antagit ett antal resolutioner i vilka Vitryssland kritiseras på grund av landets politiska fångar, begränsningarna av mediefriheten och restriktionerna gentemot det civila samhället, underlåtenheten att respektera mänskliga rättigheter, inbegripet genom bibehållande av dödsstraffet, samt bristfälliga parlamentsval. I sin resolution av den 19 april 2018 uttryckte parlamentet sitt stöd för EU:s kritiska engagemang gentemot Vitryssland, så länge som en förutsättning för detta är att konkreta framsteg görs för att få till stånd demokratisering och respekt för grundläggande friheter och mänskliga rättigheter. I synnerhet uppmanade parlamentet Vitryssland att ansluta sig till ett världsomfattande moratorium för dödsstraffet som ett första steg på vägen mot dess definitiva avskaffande. I sin resolution av den 4 oktober 2018 fördömde parlamentet ännu en gång trakasserierna mot och gripandet av

[8] <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2019/02/25/belarus-eu-prolongs-arms-embargo-and-sanctions-against-4-individuals-for-one-year/>

[9] https://eeas.europa.eu/delegations/belarus_en/43689/EU-Belarus%20Coordination%20Group%20meeting%20for%20the%20fifth%20time

journalister och företrädare för oberoende medier och upprepade sin uppmaning att respekten för demokratiska principer, rättsstaten samt de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna måste stärkas.

B. Interparlamentariskt samarbete

På grund av hur val genomförs i landet erkänner Europaparlamentet inte Vitrysslands nationalförsamling. Följaktligen finns det inga bilaterala förbindelser med denna församling. I stället träffar parlamentets delegation för förbindelserna med Vitryssland regelbundet företrädare för den vitryska oppositionen och det civila samhället för att diskutera den politiska och ekonomiska utvecklingen i landet. För att Vitryssland ska få tillträde till den parlamentariska församlingen Euronest måste landet uppfylla OSSE:s valnormer (vilket innebär att så länge de demokratiska normerna för parlamentsval inte är uppfyllda, deltar vitryska parlamentsledamöter inte i den parlamentariska församlingen Euronest och i dess olika organ). Europaparlamentets delegationer har emellertid flera gånger rest till Vitryssland, exempelvis i juni 2015, juli 2017 och oktober 2018.

C. Valövervakning

Vitryssland har inte bjudit in parlamentet att övervaka val sedan 2001. Det senaste parlamentsvalet ägde rum den 11 september 2016, med valobservatörsuppdrag från OSSE/ODIHR och Europarådets parlamentariska församling. Ett nytt parlamentsval ska hållas den 17 november 2019.

Mario Damen
11/2019

